

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Басай (Шуст) Наталії Анатоліївни на тему «Адміністративно-правовий статус судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 (Право)

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Ефективне забезпечення прав і свобод людини та громадянина є однією з ключових засад демократичного суспільства й кінцевою метою функціонування будь-яких державних інституцій, основним завданням яких є створення умов для реалізації всіх видів прав і свобод людини та громадянина загалом, а також розгляду ситуацій і обставин, які можуть призводити до порушення цих прав, що потребує прийняття рішення по суті.

Питання дослідження адміністративно-правового статусу окремих елементів структури судової гілки влади актуалізує передусім те, що, наприклад, відповідно до ст. 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», систему судоустрою становлять: місцеві суди; апеляційні суди; Верховний Суд, що своєю чергою розгалужує систему інституцій і механізмів прийняття відповідних рішень на декілька ланок, адміністративно-правовий статус кожної з яких потребує системної оптимізації та вдосконалення.

Крім того, триваюча агресія й форматі широкомасштабного вторгнення Росії на територію України створює ще ширші й більш ґрунтовні передумови для опрацювання основних проблемних питань, пов'язаних з адміністративно-правовим статусом судів апеляційної інстанції України. Водночас характеристика діяльності місцевих судів, а також Верховного Суду наразі досліджується науковцями системно та ґрунтовно, що створює конкурентні умови актуальності й перспективності подальшого наукового аналізу адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в Україні.

Слід зауважити, що однією з вимог, яка потребує реалізації найближчим часом після отримання Україною кандидатства в члени Європейського Союзу, є забезпечення ефективного захисту прав і свобод людини та громадянина, зокрема в спосіб ефективізації роботи судової гілки влади в Україні, що, на нашу думку, є цілком слушним і досить актуальним з огляду на загальнонаціональні інтереси й тенденції як щодо розвитку інституту прав і свобод людини та громадянина, так і в галузі правоохорони та правозахисту.

Деякі аспекти окресленої проблематики та пов'язані з ними питання досліджували такі вітчизняні дослідники в галузі адміністративного права та супутніх правових галузей, як І. Антипова, Л. Аркуша, Л. Багрій-Шахматов, О. Бандурка, О. Безпалова, Ю. Битяк, М. Бурбика, І. Булик, О. Бусол, І. Бухтіярова, С. Васюк, О. Винник, О. Волох, І. Голосніченко, В. Гудима, Д. Гудима, В. Грохольський, Ю. Дем'янчук, Л. Доля, О. Доценко, О. Дрозд, Є. Зеленський, С. Єсімов, І. Зозуля, Я. Золотарьова, М. Ковалів, О. Копан, А. Куліш, О. Лупало, М. Логвиненко, А. Макаровець, Д. Мартиненко, В. Мельник, О. Музичук, Н. Міняйло, Т. Міщенко, Є. Невмержицький, І. Орловська, Н. Олефіренко, І. Пастух, М. Плугатир, А. Приведа, Р. Сербин, Л. Савранчук, О. Стрельченко, О. Терехова, С. Шатрава, О. Шевченко та ін.

Не применшуючи значного науково-теоретичного доробку вказаних дослідників, варто констатувати, що динамічність трансформаційних процесів органів державної (зокрема судової) влади в Україні, високі корупційні ризики, а також функціонування судових органів в умовах дії правового режиму воєнного стану суттєво ускладнюють функціонування відповідного інституту та зумовлюють потребу в додатковому опрацюванні раніше визначених понять і явищ у відповідній галузі, а також обґрунтуванні нових шляхів удосконалення адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тема дисертації ґрунтується на Плані дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), Національній стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженій постановою загальних зборів НАПрН України від 26 березня 2021 року № 12-21; відповідає тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 29 листопада 2022 року (протокол № 15).

Метою дисертаційного дослідження є надання комплексної теоретико-правової та практико-орієнтованої характеристики адміністративно-правовому статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації є науково-обґрунтованими. Н.А. Басай застосувала всі необхідні для досягнення поставленої мети знання, що дозволило комплексно підійти до формулювання висновків і рекомендацій за результатами дисертаційного дослідження. Основну частину обґрунтування наукових положень складає: дослідження внутрішньоорганізаційної діяльності судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві як об'єкта адміністративно-правового регулювання; формування уявлення про поняття та загальну структуру адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; надання характеристики ролі та місцю судів апеляційної інстанції в системі судоустрою України як суб'єктів адміністративного права; визначення структури й особливостей адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; встановлення завдання та функції судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; аналіз адміністративних повноважень судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; розкриття юридичних гарантій діяльності судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві та можливостей його адаптації в Україні; окреслення напрямів розвитку правового регулювання

адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві.

У дисертації використано широке коло інструментів як загальноправової, так і спеціально-юридичної методології, основними елементами якої слугували такі методи, як: логічний – для планомірного, комплексного та фундаментального дослідження адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві, що дало змогу обґрунтувати науково-теоретичні та практично орієнтовані висновки; логіко-семантичний метод, що дав змогу поглибити й розширити зміст використаних у дослідженні понять, термінів і дефініцій (використано в усіх підрозділах); діалектичний – під час аналізу основних поглядів і концепцій дослідників щодо явища інституту суду саме апеляційної інстанції та обґрунтування відповідних базових (основоположних) дефініцій (підрозділи 1.1–1.3); історико-правовий метод – у межах вивчення поняття, загальної структури, а також ролі й місця судів апеляційної інстанції в системі судоустрою України як суб'єктів адміністративного права (підрозділи 1.2, 1.3); порівняльно-правовий – у контексті зіставлення ролі й місця судів апеляційної інстанції в системі судоустрою України як суб'єктів адміністративного права, а також аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві та шляхів його адаптації в Україні (підрозділи 1.2, 1.3, 3.1) та ін.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження слугували напрацювання вчених у галузях адміністративного права й адміністративної діяльності, загальної теорії та філософії права, а також теорії та історії держави. Водночас емпіричну основу становлять положення Конституції України, нормативно-правових актів України, зокрема тих, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України. Крім того, використано підзаконні нормативно-правові акти, що відображають елементи конструкції правового регулювання адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві, наприклад, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, рішення та постанови Кабінету Міністрів України, акти центральних органів виконавчої влади, органів судової влади України, що регламентують діяльність судів апеляційної інстанції. Емпіричну й інформаційну базу дослідження становлять: проекти актів законодавства України, довідкові видання, офіційна державна статистика, результати соціологічних опитувань.

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, на мою думку сформульовані відповідно до вимог МОН України. *Об'єкт дослідження* – суспільні відносини у сфері забезпечення функціонування судової гілки влади в Україні. *Предмет дослідження* – адміністративно-правовий статус судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків та рекомендацій. Н.А.Басай, використала всі необхідні праці вітчизняних і зарубіжних вчених, що галузево чи комплексно здійснювали наукові дослідження у визначеній тематиці. Науково-практичний характер дисертаційного дослідження уможливило подальше використання його висновків і рекомендацій у законодавчій діяльності та практичній діяльності органів судової влади України. Слід окремо підкреслити якість та обсяг

опрацювання аналітичних, статистичних і емпіричних джерел, що дозволило автору критично висловлюватись, щодо окремих позицій учених, а також комплексно та системно аргументувати власне бачення.

Слід зазначити, що Н.А. Басай вдалося підкреслити актуальність досліджуваної проблематики також з точки зору сьогодення, з урахуванням суттєвих зовнішніх військових і внутрішніх соціальних загроз інституту прав і свобод людини і громадянина.

У **першому** розділі *«Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві»*, авторкою: розкривається внутрішньоорганізаційна діяльність судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві як об'єкт адміністративно-правового регулювання; вивчається поняття та загальна структура адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; досліджено роль і місце судів апеляційної інстанції в системі судоустрою України як суб'єктів адміністративного права.

У **другому** розділі дисертації *«Зміст адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві»*, авторкою: проаналізовано структуру й особливості адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; досліджено завдання та функції судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; вивчено адміністративні повноваження судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; опрацьовано юридичні гарантії діяльності судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві.

У **третьому** розділі дисертації *«Шляхи вдосконалення адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві»*, авторкою: досліджено зарубіжний досвід правового регулювання адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві та його адаптація в Україні; напрями розвитку правового регулювання адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві.

Повнота викладення положень дисертації та в опублікованих працях. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено в доповідях і виступах на міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми протидії корупції в Україні в умовах воєнного стану» (Рівне, 14 берез. 2023 р.), «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (Кременчук, 2–3 груд. 2022 р.), «Правове регулювання суспільних відносин: перспективні напрями на шляху до сталого розвитку» (Київ, 28–29 жовт. 2022 р.), «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (Запоріжжя, 24–25 лют. 2023 р.), «Восьмі Таврійські юридичні наукові читання» (Київ, 16–17 черв. 2023 р.).

Дотримання академічної доброчесності. Матеріали дисертаційного дослідження є власним дослідженням авторки в контексті заявленої тематики. Використані позиції, результати та інші наукові здобутки інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що вказує на дотримання принципів академічної доброчесності.

Важливість для юридичної науки, одержаних автором дисертації результатів. Враховуючи комплексний підхід до виконання дисертаційного

дослідження, значну кількість проаналізованої літератури, статистичних даних й емпіричних матеріалів, а також визнаючи значний науковий внесок Н.А. Басай у наукову розробку теоретичних та практичних засад у відповідній галузі, слід звернути окрему увагу на можливі не доопрацювання, що містить дисертаційне дослідження.

1. Авторкою у всіх підрозділах зазначається про необхідність нормативно-правового врегулювання окремих прогалин, що негативно впливають на адміністративно-правовий статус судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві. Зокрема й у науковій новизні вказується, що автором вперше «напрямами розвитку правового регулювання адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві є необхідність урегулювання змішаності компетенції апеляційних адміністративних судів, проведення аудиту нормативно-правового забезпечення діяльності цих інституцій з метою переукладання їх під впливом і керуючись принципом правової визначеності, чіткості та юридичного гарантування». Водночас, указані пропозиції та зауваження не викладаються автором системно, в формі порівняльної таблиці, що значно спростило би ознайомлення з ними та подальше направлення відповідних пропозицій до суб'єктів законодавчої ініціативи.

2. Авторкою вказується, що нею удосконалено «структуру адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві, яку становлять низка базових теоретико-правових категорій, що, спираючись на норми законодавства України, наповнюють діяльність відповідних інституцій змістом і сутністю (компетенція, повноваження (які охоплюють права та обов'язки), гарантії, інститут юридичної відповідальності тощо)» (с. 22). Водночас, розроблення практичних рекомендацій із даного питання з чітким окресленням структури повноважень, гарантій, особливостей юридичної відповідальності, значно позитивно вплинуло б на практичну значимість даного дослідження, оскільки його важливість в контексті існуючих загроз, зокрема й у зв'язку зі збройною агресією, а також суттєвій ролі судової влади в захисті прав і свобод людини і громадянина.

3. У другому розділі дисертації «Зміст адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві», авторкою охарактеризовано проаналізовано структуру й особливості адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; досліджено завдання та функції судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; вивчено адміністративні повноваження судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві; опрацьовано юридичні гарантії діяльності судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві. На мою думку, ще більш комплексно укріпило б зазначену позицію, виокремлення особливостей юридичної відповідальності, як елементу адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві.

4. У висновках до дисертаційного дослідження автором вказується, що «Особливості градації повноважень апеляційного суду так само полягають в їх поділі на декілька груп – повноваження судді в процесі відправлення правосуддя, повноваження голови та заступника голови суду – у частині

адміністрування діяльності конкретного суду, а також повноваження керівника апарату суду щодо внутрішньоорганізаційної діяльності суду та виконання ним покладених завдань» проте, ці положення, що на мою думку досить обґрунтовані, не виносяться в категорії «наукова новизна», що цілком логічно підкреслило б зміст і сутність авторського внеску дисертантки, у зв'язку з чим, цю позицію дисертанту бажано було б уточнити під час публічного захисту.

У той же час, висловлені зауваження мають дискусійний, уточнюючий і не принциповий характер, що в результаті не впливає на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, що є завершеним, та таким котре формує низку науково-практичних положень, щодо оптимізації адміністративно-правового статусу судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві.

ВИСНОВОК

Дисертація на тему «Адміністративно-правовий статус судів апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві», що подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 (Право), є завершеним оригінальним дослідженням, що в повній мірі відповідає вимогам, що встановлюються Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями), наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами та доповненнями) і Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор заслуговує на присудження доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а її автор **Басай Наталія Анатоліївна** заслуговує на присвоєння ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 (Право) за результатами публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Офіційний опонент:

Провідний науковий співробітник

Відділу проблем публічного права

Науково-дослідного інституту

публічного права, д.ю.н., професор

Андрій КОВАЛЕНКО

Підпис засвідчую:

В.о. президента Науково-дослідного інституту публічного права, д.ю.н., професор

С.О. Короед